

SURA KBIRA BIBLIKA

MOSE'!

L-ghajnejn li raw!...

Fi żmien qasir hafna, il-lhud, ulied Izraeli, li kienu jghammru fl-art ta' Gessen, milqughin b'ghogba minn dawk ta' l-Egittu u mlaqqghin minn habtiet ta' siwi ghalihom, kienu kibru hekk fil-ghadd. li kienu bdew ihassbu lill-mexxejja ta' dak il-pajjiż kburi. Kollox kien jaghti x'wiehed jahseb, li mhux boghod dak il-jum li fih ulied Izrael ikunu ta' theddida ghalihom, jew ukoll li jaslu jiehdu taht idejhom il-hakma ta' dik l-art li fiha kienu gew milqughin b'ghogba u li hemm kienu jghixu mharsin bhala biss ghorba, anzi, 'l hawn u 'l hemm, kultant kienet tinhass xi caqlieqa jew xi theddida li turi li t-tigrif kien hekk fil-qrib li kien jinhtieg li l-Mexxejja kellhom dikment jilqghulu; kien jinhtieg, bla dewmien, indhil mill-oghla kbarat tal-pajjiż li jiflu sewwa u jqisu l-ghana u l-gid ta' dawk l-imkejjen u jfasslu mod ta' kejl u ta' qies għall-ekonomija soċjali. U dan, tabilhaqq, inhaseb biex jitwettaq bla dewmien:— l-ewwelnett, gie mniedi bhala amar ta' tghakkis għal xoghol iebes, bhal ma hu bini ta' bliet u rhula u xoghol tal-biedja; it-tieninett, bhala ligi ta' qerda għall-poplu lhudi, billi ngħata amar iebes lin-nisa qwiebel lhud li għandhom joqtlu lis-subien kollha li jitwieldu min-nisa kollha lhud minnhom mmegħjunin fil-hlas tagħhom. Misjubin iżda, mhux biżżejjed utieqi għal għan mifhum mill-Mexxejja tal-Egittu, giet immedija ligi ohra aktar kiefra u

ta' qerda:— lil kull egizzjan giet moghtija setgha li jgharraq fl-ilma tax-xmara Nil kull tifel li jkun twieled minn mara lhudija fl-art ta' l-Egittu.

Hi haġa minn ewl id-dinja: fit-tfixkil, fit-tghakkis, u fil-jasar il-bniedem u l-poplu jibdedw jidhlu fihom infusom. Jibda jifli qagħdatu, ifittex l-ghaliexijiet ta' jasartu; jibda jqis u jistharreġ qawwietu, u jfittex jingħaqad ma' ohrajn bhala u jagħmel biex ifittex il-helsien tal-jasar tiegħu. U hekk kellu jigri, u gara mill-poplu lhudi fl-Egittu. Ma kienx jista' jkun li l-poplu lhudi, mahtur minn Alla biex jaqdi missjoni kbira joqghod u jibqa' mjassar imghakkes taht l-ghedewwa tiegħu. Il-jasar, it-tghakkis u n-niket li ġarrab taht il-hakkiema tiegħu qanqlu fih ix-xenqa tal-fidwa, u l-ghodda mhaddma għall-qerda tagħhom switilhom bhala haġa ġdida għall-akbar ġejjieni tagħhom ta' gieħ u ta' glorja.

Hi haġa wkoll vera u biżżejjed magħrufa: ix-xmajjar bil-kotra ta' l-ilmijiet ġirja tagħhom sa minn dejjem, u llum ukoll, għenu b'mod l-aktar qawwi għas-siwi ta' grajjiet kbar u storiki li fihom jew minnhom twetqu; huma dejjem issieħbu b'qawwiethom kollha għal kobor ta' dawk il-ġnus li hatru qagħdithom ma' tul il-mixi ta' ilmijethom: Hekk gara ma' tul ix-xtajta tal-Kange fl-Indja, ma' tul it-Tigri fl-Asja, ma' tul l-Ew-

frati fit-Turkija, it-Tevere fl-Italja u n-Nil fl-Egittu. U hekk ukoll ma setax jonqos li jġgri għall-poplu ta' Izraeli ma' tul in-Nil, li miegħu, ma' tul in-Nil kien rabat il-gejjieni tiegħu ta' wlied Ġakobb, waqt li hekk kab-barhom fil-ġhadd u fil-qawwa li waslu jkunu ta' theddida għall-hakma ta' l-Egittu. U jewwilla, mhux l-istess sultan Faragħuni kien, li qiegħed ix-xmara Nil taħt il-harsien ta' Osiride, alla ta' l-Egittu, b'dik is-setgħa li jilqa' fi hdan ilmijietu lil dak, li hu nnifsu jkun għaraf u ra b'għajnejh stess l-ġhegubijiet li jkun wettaq u temm għall-helsien ta' ġensu maħqur u mjassar? In-Nil, tibzax, bil-moħbiet u bil-liwiet tiegħu, jagħraf iħares bil-kif il-kannezz maħdum mill-qasab tal-bamboo, mitbuq tajjeb minn ġewwa u miksi bil-qatran u li ġo fih tarbija ta' tliet xhur, kif għalqitu u fdatu fuq dak l-ilma tiegħu Ġakobetta, u hu, in-Nil, iva, jħarsu b'għoġba sakemm jerga' jroddu lill-art u, bl-indhil ta' ħniena mill-istess principessa, bint Faragħuni, jiġi afdat sakemm jikber, f'idejn il-makakka, imma wisq għaq-lijja ommu Ġakobetta: — **"Hu din it-tarbija, reddagħha bil-halib ta' sidrek għalija: Jiena nħallsek tajjeb"**. — Anzi, il-principessa bint Faragħuni tiehdu bhala binha u ttieh isem li jibqagħlu kbir fost il-kbar ta' l-Istorja tad-dinja: **"Ġbartu mill-ilma, mela jissemma MOSE'!**, jiġifieri **"mehlus mill-għarqa"**.

Mill-qari tal-hajja tal-Ħellies tal-poplu t'Alla, kif inhi miktuba fil-kotba tal-Ħruġ u tal-Levitku, wiehed għandu jistagħġeb u maħkum donnu mill-ħidma bla qies mitmuma minn bniedem, li kien qisu mormi sa mill-bidu ta' ħajtu, mitluq qalb l-ilmijiet tan-Nil sabiex jegħreq, donnu kien jidher li kellu jkun bniedem ta' ftit jew xejn ħila, ta' ftit jew xejn ġieħ,

wisq inqas minn dawk il-hafna lhud oħra pajzani tiegħu kkundannati għal xogħol baxx u iebes f'dak il-bini tal-ġhaġeb li kellu jfakkar għal dejjem il-ġieħ għoli tas-Slaten ta' l-Egittu.

L-opra ta' kobor u mill-aktar tal-ġhaġeb imwettqa mil-Legislatur tal-poplu lhudi hi d-dokument l-aktar ta' ġieħ u li juri, b'xhieda mill-aktar ta' reqqa, it-tqanqil ta' ruħu bla sabar, iċ-ċaqlieg ta' ġismu bla ebda serħan u l-ħsus ġewwenija ta' kburitu naz-zjonalist iżraelita aħrax, li minnu ntwiret dak l-għatx ta' haqq u ta' ġustizzja, għalkemm imrobbi u mħar-reg fil-Qorti tal-principessa bint Faragħuni. Huwa, Mosè, bil-maqlub ta' oħrajn bħalu, imħarrġin fil-Qorti tas-sultan, għonja u ta' dehen u ħila, għalihom biżżejjed li jgħixu qalb il-ġid, il-ġieħ u l-intrigi tal-Qorti, hu, Mosè, iħoss li għandu jkun, u hu tabilhaqq id-difensur u l-harsien tal-imsejkna mgħakksin u maħqurin: **"Min qegħdek bhala mħallef u sultan tagħna? Trid jewwilla toqtolni bhalmal-bieraħ qtilt lil dak l-egizzjan?"** Hekk qallu wiehed Izraelita, waqt li huwa kien daħal biex iraqquad ġliedafost żewġ lhud. Mosè kien tweled għalhekk; għal dan kien iddestinat; u dan tassew kellu jaqdi. U fuq l-għolja tal-Horeb jieħu 'l hekk imsejha **"investitura: "Mosè, Mosè". — "Hawn jien"**. — **"La tersaqx 'il quddiem sa hawn: inza l-qorq minn saqajk, għax l-imkien fejn inti hu art qaddisa . . . Rajt in-niket tal-poplu tiegħi fl-Egittu; smajt l-għajjat tiegħu għax-xogħol iebes li qed iġarrab . . . u ġejt biex nehilsu minn taħt il-madmad tal-Egizzjani, u niehdu minn dik l-art f'art oħra tajba u kbira, f'art li fiha hemm kotra ta' halib u għasel, fil-pajjiżi tal-Kananej tal-Hetej, tal-Amorrej, tal-Ferezej, tal-Hevej, u tal-Jebusej. It-tnehid ta' wlied Izrael wasal sa**

f'widnejja u rajt kif hu mnikket taht l-Egizzjani. Ejja, immela, ha nibghatek ghand Faraghuni, biex tehes il-poplu tieghi, ulied Izraeli, mill-Egittu''. U Mosè, ghalkemm itemtem, jilqa' fuq qalbu din il-gholja u tqila missjoni u jmessi l-poplu tieghu, qalb hafna tfixkil sa truf dik l-art li tkun tieghu, ghal kollox tieghu! U sewwasew, il-wetqa ta' din l-gholja u tqila missjoni li tikxef u turi b'dija S-SURA WAHDANIJA fl-Istorja ta' dan ir-Raghaj serju tad-dezert mikwi tas-Sinaj; u li tibqa' tfakkar ghal ma' tul iż-żminijiet kollha dawk l-ghemejjel tieghu ta' gieħ u ta' glorja ta' bla tmiem, wisq aktar minn dawk ta' Ċesri, ta' Napuljun, ta' Soloni u Gustinjani.

Mosè hu l-bniedem **tal-ghēgubijiet**, ghax bil-pjagi tal-ghaġeb li hedded u ghakkes lil Faraghuni, dan hallieh johroġ il-poplu tieghu mill-Egittu; hu **l-mexxej** ghaqli u ta' ħila, li quddiem il-ġġajti minnu mmexxija nfetah imnixxef mill-ilmietu l-Baħar l-Aħmar; hu **t-tawmaturgu**, li bit-talba setghana tieghu l-art tal-barr zegħdet bis-summien u bil-manna, u l-blata samma tal-Horeb nixxiet ilma bnin u mill-iżjed utieq; hu **l-Kap Dehni**, li gieħ

rebħa fuq l-Amaleċiti, fuq is-sultan Arad, fuq l-Amorrej u fuq il-Madjaniti; hu **l-legislatur** ta' wiċċu jiddi b'zewġ raġġi divini li għamlu ragħaj u mexxej ta' mġieba qalila u ghakkies dehni tan-nuqqasijiet tal-poplu t'Alla. Hu **s-Sura l-aktar kbira** tar-Rabta l-Qadima! L-ebda haġa fid-dinja ma għandha ħila turina sewwa l-kobor u l-ghana tad-doni tar-ruħ ta' Mosè! Ħarsu daqsxejn, lejn Mosè mnaqqax fl-irħam mill-kbir Mikelanglu, u taslu forsi xi ftit ikollkom ħjiel ta' l-gholja majestà tieghu, tal-felhana u ġgantija surtu u, aktarx ukoll, tal-ħila tieghu dehnija fuq dik ta' kull bniedem ieħor!

Tnejn huma l-ġrajja sisien li l-aktar jolqtu fil-ħajja ta' Mosè, personifikazzjoni tal-poplu lhudi, u t-tnejn, ghax tghid?, huma marbutin ma' zewġ xmajjar sagri. L-ewwel waħda hi x-XMARA NIL, li laqghatu ta' tliet xhur fuq ilmietha u li tagħtu dik li "stamina" biex 'il quddiem ikun jista' jilqa' dawk it-tbatijiet, tghakkis u tfixkil li kellu jkollu mir-rieda, xejn shieħa ta' Faraghuni u, l-iżjed imbagħad, minn dik ir-ras iebsa u insolenti ta' l-istess poplu tieghu u li huwa stess kontra qalbu kellu jghanni:

“Sabu f'art barrija,
f'imkien ta' biża' u ta' ħemda;
mexxieħ u għallmu,
ħarsu bhala pupilla ta' ġħajnejħ.
Bħal ajkla li tghallem jittajru l-uliedħa ž-žħar.

u hu ġħola fuqħom
firex ġwenħajħ Javeħ, ġħolla l-Iżraeli,
u refġħu fuq spallejħ.
Javeħ waħdu kien il-Mexxej tieghu,
ebda alla ieħor barrani ma kien mieġħu.

Qiegħed lill-Iżraeli f'art għanja,
 biex jiekol mill-frottijiet tar-raba',
 iduq l-għasel li jsir fl-gholjiet,
 u ż-żejt li jnixxi mill-ħaġra iebsa,
 butir li jagħtu l-bhejjem, u l-ħalib mill-imrieħel,
 il-grass tal-ħrief u tal-imnaten ta' Basan,
 u jixrob l-aktar demm ġenwin jingħasar mill-għeneb.

Iżda, il-maħbub (poplu) simen, u ta bis-sieq:
 imħaxxen, imsemmen, għani f'surtu u f'saħħtu,
 telaq 'l Alla, tiegħu ħallieq,
 infired mn'Alla, saħħa tiegħu."

It-tieni waħda hi x-xmara ĠUR-DAN, li bil-mixi milwi 'l ħayn u 'l hemm tiegħu, jferrhu fi xjuħitu, meta ġa għandu 120 sena. "Mill-witja ta' Moab, Mosè tela' fuq l-gholja Nebo, sal-quċcata ta' Fasga, li hi kontra Ġeriko", ftit 'il fuq it-tarf xerqi tal-Baħar il-Mejjet, mnejn dlonk tidher in-naha tal-witja għolja tat-Transgurdanja; minn hemm Mosè jitta' daqqa t'għajn 'l isfel fil-wied ta' taħtu u, minn bejn il-qċaċet għoljin tal-iġbla tal-Palestina, jilmah, jara u jitpaxxa b'xejra mistika bid-dehra, qisha tal-ġenna, li hi l-ART IM-WEGĤDA! Il-qalb tiegħu, Mosè, xih ta' 120 sena, għalkemm għadha taħraq bl-akbar zelu għal ġieħ Javeh u għal ġid tal-poplu tiegħu, għad-dehra ta' l-Art Imwegħda, ma felhitx iżzomm bit-taħbit; waqqfet mit-taħbit tagħha, u minn hemm ittaġret tistrieħ

fil-ħdan t'Abraham. "Il-Mulej ħallieħ jara l-art kollha ta' Galaad, sa Dan, Neftali kollha, l-art ta' Efrajm, u ta' Manassi, u l-art kollha ta' Ġuda sal-baħar, il-pajjiżi tan-nofs u l-firxa kollha tan-naħa ta' Ġerku, li hi l-belt im-sejħa tal-Palm, sa Segor" . . . "Din hi l-Art, li għamiltha b'ħalfa lil Abram, Iżakk u Ġakobb, u għidt: "Nagħtikom għall-uliedkom. — Ara, inti rajtha b'għajnejk, imma le tidhol fiha".

Il-holma ta' Mosè hi mitmuma, għajnejh raw tajjeb il-ġid mixtieq ma kellux igawdieħ; imma dawl divin misterjuż jiddi quddiem għajnejh ta' profeta jibqa' għal dejjem iżommu jitpaxxa sa dak il-hin li minn din l-Art Imbierka, il-Ĥajja, il-Verità u t-Triq tiġi tieħdu magħha minn qabru "fil-Wied tal-pajjiż ta' Moab li hu kontra l-Foġor".

ĠIHA U LEHJITU

Wieħed li kellu lehjitu ħafifa ħafna ltaqa', darba waħda, ma' Ġiha u biex jgħaddih biż-żmien qallu: "Mgħallem Ġiha mnejn mort ġibtha dik il-leħja mimlija mimlija? Mnejn, ja xih, iva, mort ġibtha dik il-qabda xagħar li għamlitek qisek barbaġanni?"

"Għalqa tajba tagħti frott tajjeb b'kotra kbira", wieġeb Ġiha, "imma għalqa ħażina tniġbet kemm kemm u rari għammiela!"